

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ

Ликун Н.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті розглянуто суть стратегії інноваційного розвитку, визначено основні етапи та вектори стратегії інноваційного розвитку підприємств нафтопереробної галузі. Визначено важливість дотримання стандартів виробництва, що відповідають європейським екологічним стандартам. Окреслено ряд факторів, що необхідно враховувати при формуванні стратегії інноваційного розвитку нафтопереробних підприємств.

Ключові слова: інновація, стратегія розвитку, нафтопереробна галузь.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах складної геополітичної та економічної ситуації, для України гостро стоїть питання у виборі ефективної моделі розвитку економіки, розробці стратегії та системи національної безпеки. Одним із ключових елементів національної безпеки є паливно-енергетичний комплекс, який забезпечує потреби держави, населення і підприємств у паливно-енергетичних ресурсах. Тому важливе місце у вирішенні існуючих проблем займають питання створення належних умов для ефективної роботи та розвитку українського паливно-енергетичного комплексу, зокрема, нафтопереробної галузі. Це обумовлює важливість проблеми забезпечення стабільної діяльності та стійкого розвитку нафтопереробних підприємств країни, що не можливо без розробки і реалізації стратегії розвитку, яка ґрунтується на впровадженні інноваційних технік та технологій, підходів до процесу виробництва, реалізації та організації виробничо-господарської діяльності, фінансового планування та управління тощо.

Аналіз джерел та публікацій. Дослідженням ринку нафти та нафтопродуктів України займаються такі сучасні науковці: О. Соскін, І. Барабаш, В. Ніколаєв, В. Дутчак, В. Саприкін, К. Бородин, Ю. Березовська та інші.

Науковці розглядають можливі шляхи розвитку нафтопереробної галузі з різних кутів зору, але незважаючи на актуальність дослідження проблеми, забезпечення інноваційної діяльності, ефективності організаційно-економічного механізму у теорії та практиці переважає вибірковий підхід щодо галузі його впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан нафтопереробної галузі України є незадовільним – із шести нафтопереробних заводів працює лише один і той не на повну потужність. Сумарна потужність нафтопереробних підприємств України складає близько 50 млн. тонн, при цьому що потреба країни в нафті становить 35-40 млн. тонн на рік. Така потужність може не лише забезпечити потребу держави у продукції нафтопереробки, а й дозволити експортувати частину готової продукції. Але стан виробничого обладнання нафтопереробних підприємств не дозволяє зробити якісний продукт, який відповідає вимогам експорту, а державна політика у галузі нафтопереробки не сприяє розвитку галузі.

Щоб відновити нафтопереробну галузь України потрібно побудувати систему, що забезпечить інноваційний розвиток нафтопереробної галузі шляхом впровадження інноваційних технологій та сучасних технологічних процесів що збільшать глибину переробки нафти і покращать якість одержуваних нафтопродуктів, зробиють їх конкурентоздатними. При цьому нафтопереробні підприємства потрібно

розглядати як складну виробничу систему, не обмежуватись лише технологічно-виробничими процесами, а оновлювати соціально-економічні та екологічні характеристики галузі.

Одним із шляхів виходу нафтопереробної галузі з кризи є розробка стратегії інноваційного розвитку.

Під стратегією, як правило, розуміють – виявлення, відбір та прогнозування основоположних орієнтирів функціонування і розвитку фірми (підприємства, галузі), визначення критеріїв і розробку механізмів їх досягнення [1]. Можна виділити й інші розуміння суті стратегії. Деякі автори визначають ці поняття досить лаконічно. Інші – намагаються охопити все можливе коло проблем. Наприклад, Г. Шмален, даючи визначення стратегічного планування зазначає: «Стратегічне планування – довгострокова стратегія розвитку підприємства в цілому без подробиць» [2].

У теж час визначаючи стратегічне управління О.С. Виханський каже: «Стратегічне управління – це таке управління організацією, яке спирається на людський потенціал як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, гнучко реагує і проводить своєчасні зміни в організації, що відповідають виклику з боку оточення і дозволяють домагатися конкурентних переваг, що в сукупності дає можливість організації виживати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому своїх цілей» [3].

Але сьогодні для нафтопереробної галузі актуальним є не просто стратегічне планування, а саме розробка стратегії інноваційного розвитку, що представляє собою інструмент, який дозволяє перейти від його поточного стану до майбутнього.

Суть стратегії інноваційного розвитку повинні складати такі елементи:

- розвиток стратегічного бачення і визначення місії організації на інноваційних засадах;
- підготовка стратегічних цілей у сфері інноваційного розвитку і завдань для їх досягнення;
- планування стратегії;
- реалізація стратегії;
- оцінка результатів, внесення змін до стратегічний план або методи його реалізації.

На сьогоднішній день провідними інноваційними тенденціями є:

- постійне вдосконалення механізму впровадження та використання технологічних інновацій;
- супровід розробки нових методів виробництва інвестиціями у створення нових виробів і технологій їх виробництва;
- інтернаціоналізація реалізації інноваційних процесів;
- оптимізація різних інноваційних господарських систем за стадіями інноваційного циклу;

– виявлення пріоритетних напрямків інноваційного розвитку стосовно умов діяльності конкретних підприємств та їх реалізація на основі взаємопов'язаних інвестиційних проектів.

Стратегія інноваційного розвитку, на нашу думку, це базова економічна стратегія промислового підприємства, що забезпечує його розвиток, в першу чергу, на основі техніко-технологічних інновацій, виведення на ринок нових продуктів, виходу на нові сегменти ринку і збільшення займаної частки на традиційних для даного підприємства сегментах ринку. При цьому підприємство впроваджує інновації не лише у виробництво, а й інші структурні складові своєї діяльності.

Для визначення ефективності нафтопереробних підприємств та галузі в цілому використовують такий показник, як глибина переробки нафти. Він показує який відсоток нафти завод перетворює на нафтопродукти. Значення даного показника для світових нафтопереробних галузей – більше 90%. В Україні даний показник становить близько 65-70%. Такий показник глибини переробки нафти зумовлений відсутністю (недостатньою потужністю) установок з вторинної переробки та очищення нафти.

Не менш важливим є дотримання спеціального екологічного стандарту «Євро», який було впроваджено щоб контролювати виробників та продукцію на вміст сірки в пальному. Сьогодні на європейському ринку актуальним є стандарт Євро-5, що передбачає нормативний вміст сірки – 0,001%.

Із існуючих в Україні нафтопереробних заводів ВАТ «НПК Галичина» та ВАТ «Нафтохімік Прикарпаття» можуть виготовити Євро-2; ВАТ «Лукойл-Одеський НПЗ», ТОВ «ЛиноС» та ЗАТ «Укртатнафта» могли б випускати нафтопродукти стандарту Євро-4. Але варто зауважити, що із перерахованих заводів працює лише ЗАТ «Укртатнафта» і то не на повну потужність.

Щоб поглибити переробку нафти та привести нафтопродукти у відповідність європейським стандартам необхідно впроваджувати на підприємствах інноваційне технічне оснащення, переглядати технологічні процеси та модернізувати заводи. При цьому необхідно змінити управління заводами та оптимізувати фінансування інновацій.

Впровадження європейських стандартів зробіть вітчизняні нафтопродукти конкурентоспроможними не лише на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках.

Таблиця 1

Характеристика структури нафтопереробної галузі, % [5, 6]

Процеси	США	Західна Європа	Україна
Каталітичний крекінг	33,2	14	7,2
Каталітичний риформінг	21,7	14,3	12
Гідрокрекінг	8,8	3,2	-
Гідроочистка	61	43	17
Ізомеризація	3,1	2,8	-
Коксування	13,7	2,1	1,8
Алкилування та ізомеризація	10,9	1,6	0,5

Першочерговим завданням, яке стоїть перед нафтопереробною галуззю України є збільшення показника глибини переробки нафти шляхом впровадження установок каталітичного крекінгу, гідрокрекінгу та віскрекінгу, модернізації устано-

вок гідроочищення і каталітичного риформінгу та будівництво установок ізомеризації та алкилування. Такі заходи дадуть можливість збільшити показник глибини переробки нафти до 75% [4].

Наступним кроком з реконструкції та модернізації нафтопереробних заводів є будівництво установок деасфальтизації, де металізації і коксування гудрону, гідрокрекінгу вакуумного газойлю і деасфальтизаторів. Це сприятиме збільшенню показника глибини переробки нафти до 85%. Подальша заміна морально застарілого обладнання та нові та впровадження досягнень НТП дозволить збільшити показник глибини переробки нафти до 90-95% [4].

Але відбудова нафтопереробної галузі України на основі стратегії інноваційного розвитку повинна не лише базуватись у впровадженні інноваційних виробничих технологій, модернізації існуючого обладнання, а й враховувати і такі фактори:

- скорочення обсягів власного видобування нафти в Україні та збільшення імпорту готової продукції нафтопереробки;
- низьку диверсифікацію джерел сировини для нафтопереробної галузі;
- значні обсяги споживання продукції нафтопереробної галузі та підвищення вимог до їх якості.

При цьому необхідно враховувати що Україна не має достатніх обсягів запасів нафти, прийнятних для видобутку, адже активна розробка нафтових родовищ може посилити залежність країни від імпорту в майбутньому. І сьогодні варто не намагатись перейти на висланий видобуток нафти, а диверсифікувати джерела імпорту, шукаючи оптимальні варіанти.

Не менш важливим напрямком стратегії інноваційного розвитку нафтопереробної галузі України є орієнтація на екологічні стандарти. Для цього потрібно своєчасно замінювати обладнання, слідкувати за його справністю, впроваджувати енергозберігаючі та екологічно контролюючі технології, орієнтуватись на використання альтернативного палива та джерел енергії, переробляти та утилізувати відходи нафтопереробного виробництва з метою зменшення впливу на довкілля тощо.

Для того, щоб відродити нафтопереробну галузь України, вивести існуючі нафтопереробні заводи на новий рівень виробництва, якості та відповідності стандартам, зробити нафтопереробне виробництво екологічно безпечним, перш за все, галузі потрібна підтримка держави. А сьогодні держава нічим не виказує свою зацікавленість у відродженні і розвитку нафтопереробної галузі, окрім кількох теоретичних стратегій та значної кількості не підтриманих справами дискусій.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумки, можемо впевнено сказати, що нафтопереробна галузь України сьогодні знаходиться у важкій ситуації. Нафтопереробні підприємства тривалий час не оновлювали свої виробничі потужності, що негативно вплинуло на якість продукції яка випускається. Сьогодні із шести потужних нафтопереробних заводів працює лише один, а основна потреба ринку у продуктах нафтопереробки забезпечується шляхом імпорту, що в свою чергу впливає на ціну для споживача і не в меншу сторону.

Нафтопереробна галузь України потребує розробки стратегії інноваційного розвитку, яка буде спрямована не лише на впровадження нових технологій у виробничі процеси, а й на оптимізацію управління галуззю, нові форми та механізми фінансування впровадження інновацій, відповідність

не лише стандартам якості, а й екологічності виробництва. Саме відродження галузі на основі стратегії інноваційного розвитку дасть можливість державі забезпечувати якісною продукцією не лише внутрішній ринок і дозволить вийти на новий рівень конкурентоспроможності.

Список літератури:

1. Байков Н. М. Про стан та перспективи розвитку нафтогазової промисловості світу // Нафтова і газова промисловість. – № 1. – 2008.
2. Шмален Г. Основи і проблеми економіки підприємства. – М.: Фінанси і статистика, 1996.
3. Віханський О. С Стратегічне управління. – М.: Гардарика, 1998.
4. Бурлака В. Г. Трансформація ринков нафти і газу / В. Г. Бурлака, Р. В. Шерстюк; под ред. Бурлаки Г. Г. – К.: НАУ, 2005. – 320 с.
5. Марущак Л. І. Технологічні й організаційні особливості нафтопереробних комплексів та їх вплив на методику обліку і контролінгу / Леся Марущак // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 144-152. – (інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності).
6. Програма диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 № 1572 // zakon1.rada.gov.ua
7. Нефтеперерабатывающие заводы (НПЗ) Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cdu.ru/articles/detail.php?ID=300386>
8. Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д. Сучасний стан і перспективи розвитку нафтопереробної галузі України. Режим електронного доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource>

Лькун Н.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ НЕФТЕПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ОТРАСЛИ

Аннотация

В статье рассмотрены суть стратегии инновационного развития, определены основные этапы и векторы стратегии инновационного развития предприятий нефтеперерабатывающей отрасли. Определена важность соблюдения стандартов производства, что соответствуют европейским экологическим стандартам. Указано ряд факторов, которые необходимо учитывать при формировании стратегии инновационного развития нефтеперерабатывающих предприятий.

Ключевые слова: инновация, стратегия развития, нефтеперерабатывающая отрасль.

Lykun N.V.

National University «Lviv Polytechnic»

STRATEGY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF OIL REFINING ENTERPRISES

Summary

In the article, the essence of innovative development strategy, the main stages and vectors of innovative development strategy of oil refining enterprises are studied. The importance of compliance with production standards that meet European environmental standards is determined. A number of factors to consider when forming a strategy of innovative development of oil refineries are outlined.

Keywords: innovation, development strategy, oil refining industry.